

"Природа — це казка, яку треба читати серцем"

Особистісно зорієнтований урок за твором Лесі Українки "Тиша морська"

6 клас

Софія Ревчук,

учитель української мови і літератури

Гоцанської ЗОШ

Рівненська обл.

Шлях до цього уроку розпочався у 2007 році, коли на курсах підвищення кваліфікації при Рівненському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти я дізналася про технологію ОЗОН. У 2009 році мені пощастило стати членом науково-дослідної лабораторії особистісно зорієнтованого навчання української літератури інституту (науковий керівник — А.М. Фасоля, керівник-координатор — М.А. Піддубний). Те, що я почула, захопило. Почала впроваджувати елементи ОЗОН на уроках у 5 класі. Переконалася, що технологія діє, учням цікаво. Ми працюємо з "папками успіху", вчимося читати: замислюватися над кожним словом, формулювати запитання до тексту, однокурсників, учителя, уявляти прочитане, висловлювати власну думку. Спершу діти говорили несміливо, але коли зрозуміли, що я підтримую їх, поважаю і приймаю кожну відповідь, розкрилися, стали впевненішими, почали відстоювати свої твердження.

У 6 класі працюємо над цілевизначенням та плануванням власної діяльності. Вчимося рефлексувати, оцінювати власну роботу на уроці та працю своїх однокурсників.

Готуючись до уроку, я ретельно продумала кожен етап, хоча у процесі діяльності, звичайно ж, доводилося дещо змінювати. Хвилювалася. З нетерпінням чекала, що скажуть діти під час рефлексії. Ось деякі міркування моїх шестикласників (частину учнівських висловлювань подано в тексті конспекту):

— Найбільше сподобалося, що всі учні говорили. Особливо вразило виразне читання вірша Денисом та Іриною (Катя Л.).

— Мене здивувало, що музика може так точно передати те відчуття, яке переживала і я (Оксана В.).

— Мені сподобалося, як ми добирали власні епітети до слів. Виявляється, що зміна слова створює інший настрій (Павло Л.).

— А мені захотілося намалювати картину, на якій буде море. І хоч я ніколи не бачив моря, та мрію про нього. Вірю, що мрії збуваються. Хочу відчутти його, як відчула Леся Українка (Микола П.).

А ще мої шестикласники сказали, що хочуть, щоб усі наші уроки літератури були такими. Це, звичайно, найвища оцінка.

Мета: продовжити знайомство учнів з поетичною творчістю і біографією Лесі Українки, з'ясувати ідейно-тематичне спрямування поезії "Тиша морська"; розвивати культуру зв'язного мовлення, увагу, вміння учнів виразно читати поетичні твори; виховувати почуття пошани до творчості Лесі Українки, здатність бачити красу природи і захоплюватися нею.

Цілі

Після цього уроку учні знатимуть: окремі факти з життя Лесі Українки; тему, основну думку, риси харак-

теру героїні поезії "Тиша морська"; особливості читання пейзажної лірики;

умітимуть: виразно читати пейзажну поезію, уявляти прочитане; визначати художні засоби і пояснювати їх роль у творі; висловлювати власне ставлення до прочитаного.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Лесі Українки, бібліотечка творів письменниці, ілюстрації до творів Лесі Українки, картини із зображенням моря, фонозаписи.

Методи, прийоми, форми роботи: словесний настрій, виразне читання, робота в парах, усне малювання, асоціювання, мікрофон.

Оформлення дошки: портрет Лесі Українки, ілюстрації до творів, ім'я уроку: "Природа — це казка, яку треба читати серцем".

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. З'ясування емоційної готовності учнів до уроку ("Словесний настрій").

2. Актуалізація суб'єктного досвіду (Асоціювання: ключове слово — море).

Учнівські асоціації: широчінь, вода, хвилі, небезпека, безмежжя, воля, штиль, радість, відпочинок, чайки, кораблі, сонце, тепло.

3. Актуалізація опорних знань.

Учитель. На попередньому уроці ми говорили про життя Лесі Українки, читали її поезії. Якою постала поетеса у нашій уяві? Чому вона змушена була так часто і надовго покидати рідну домівку? (Відповіді учнів.)

— Так. Теплий клімат, морське повітря були ліками для Лесі. Те, що поетеса переживала, перебуваючи на морі, ми з вами відчуємо, прочитавши вірш "Тиша морська".

II. Цілевизначення та планування

(Цілі надруковані для кожного учня. Учитель пропонує прочитати їх.)

Учитель. Чи ознайомилися ви з цілями уроку? Чи є якийсь доповнення, пропозиції, чи дописав хтось власні цілі? Прочитайте їх (учні зачитують власні цілі).

— Пропоную такий план сьогоднішнього уроку:

1. Прослухаємо поезію "Тиша морська" (вчитель і учні).

2. Поміркуємо над тим, як змальована героїня у творі і чому саме так.

3. Спробуємо розкрити поетичні "секрети" автора (художні засоби поезії).

4. З'ясуємо, з чим ми виходимо з уроку.

5. Познайомимось з домашнім завданням.

— Чи є доповнення, зміни до плану? Ні? Тоді розпочинаємо роботу.

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Аналіз імені уроку.

Учитель. Уважно прочитайте, про що ми будемо говорити на уроці. Як ви розумієте ім'я уроку? (Учні відповідають і записують ім'я уроку в зошити.)

— На мою думку, природа — це жива істота, казкова, незвичайна, красива. І лише людина з ніжною душею може побачити справжню красу і зрозуміти її (Ірина М.).

— Кожна пора року красива по-своєму. Літо дарує нам море, сонце, зелень. Хтось бачить красу в засніженій ялинці, хтось у золотистій берізці під вікном чи перших проталинах на пагорбах. Але тільки той може побачити все це, хто має добре серце, тобто є хорошою людиною (Павло Л.).

— Все, що нас оточує, створене природою. Я іноді дивуюся, які незвичайні кольори мають квіти, які ніжні аромати дарують нам вони. А люди кудись поспішають і не бачать всього цього. Я думаю, що тільки ті, хто в душі залишаються дітьми чи мають щирю душу, можуть побачити і відчутти цю красу (Євгенія Г.).

2. Виразне читання вірша учителем.

Учні попередньо одержують завдання: слухаючи поезію, зафіксувати свої враження і передати їх в одній із систем: *я чув... я бачив... я відчував...*

3. Емоційна пауза.

4. Озвучення учнівських вражень.

— Я чув тихий плескіт хвиль, які підкочувалися до берега, легенько відштовхувалися від нього і знову поспішали в обійми моря (Микола П.).

— Я побачила широчинь моря, спокійного, тихого. Вгорі легенько махали крилами чайки і щось тихенько покрикували. А посередині — маленький човен, у якому сидить якась людина (Олександра Ч.).

— Я відчула, ніби сонце освітило наш клас. І хоч за вікном похмуро, на душі стало світло, тепло, спокійно (Юлія І.).

— Я уявила картину, яку спостерігала, відпочиваючи з мамою на морі. Це було під вечір. Починало темніти, море було спокійне, тихе, а сонце розкидало своє проміння на потемнілу поверхню води. Здавалося, що золоті краплинки спадають на море і переливаються яскравими самоцвітами (Ірина М.).

5. Усне малювання.

Учитель. А яку картину ви намалювали б за змістом цього вірша? Який колір там переважав би?

— Я намалював би море, по якому пливе невеличкий кораблик. Оскільки це відбувається вдень, то яскраве сонце залило його своїми золотавими барвами. І тому кольори на моїй картині жовті, сонячні. Навіть вода виграє вогняним сяйвом. Але щоб все це не злилося в одну пляму, я поєднаю різні відтінки (Денис В.).

Учитель. Дякую. Я впевнена — це буде гарна картина. А тепер подивимося, який малюнок зображено у нашому підручнику (О.М. Авраменко, Л. П. Шабельникова. Українська література. Підручник для 6 класу. — К., 2006. — С. 67). Вам подобається? А чи подібний він до того, що намалював Денис? (Відповіді учнів.)

6. Бесіда:

— Які рядки у творі вам найбільше сподобалися? Зачитайте.

— Особисто мене захопили такі слова: "країна світла та злотистої блакиті". Як ви розумієте цей вираз? А як би сказали ви? Запишіть.

— Це така прекрасна країна, у якій ніколи не буває темряви, зла, жорстокості. Там завжди світить яскраве сонце, і від його жовтизни небо здається теж золотаво-блакитним. Я теж хотіла б потрапити у таку країну. Можливо, вона змінила б у дечому й мене (Катерина Л.).

Учитель. Перекажіть, як у поезії описано рух човника з білими вітрилами по морю, осяяному сонцем?

— Поясніть вираз: "І здається, що з весельця щире золото спадає". Опишіть цю картину своїми словами.

— Про що свідчить бажання поетеси вирушати в морську подорож? Як це її характеризує? Чи любите ви подорожувати? Чому?

— Діти, хочу вам сказати, що я дуже люблю море. Але впевнено почуваюся лише тоді, коли відчуваю ґрунт під ногами. Відкрите море мене страшить. Я б хотіла від вас дізнатися, чому ж героїня не боїться труднощів під час мандрівки? Як це її характеризує?

— За допомогою яких слів змальовується краса природи, її чарівність і казковість?

— А як би ви сказали? (Відповіді учнів і вчителя.)

— Як називаються ці художні засоби?

— Які ще художні засоби є у цьому вірші?

— Прочитайте останню строфу. Як ви її розумієте?

— Про що цей вірш?

— Яка ідея твору?

— Доведіть, що поезія "Тиша морська" Лесі Українки — зразок пейзажної лірики.

— Як ви вважаєте, пейзаж у поезії відіграє головну чи другорядну роль? (Запитання 7 із підручника Р. Мовчан, с. 59).

— Що відчуває поетеса? А що відчуваєте ви? Спробуйте відтворити ці почуття за допомогою виразного читання.

7. *Виразне читання вірша учнями* (Робота в парах. Учитель прослуховує учнів у кількох парах, коригує, виправляє, підказує. Кращі читці з пари озвучують поезію).

8. Прослуховування мелодій, визначення, яка з них найточніше передає настрій прочитаного.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Бесіда.

Учитель. Урок закінчується. Спробуйте відрефлексувати його хід і результати. Що нового ви дізналися про Лесю Українку, проаналізувавши цей твір?

Відповіді учнів:

— Я дізнався, що Леся Українка була чуйною людиною, бо могла побачити красу моря і так гарно її описати (Микола К.).

— Я дізналася, що поетеса була сміливою, сильною жінкою, яку не лякали труднощі (Тетяна Л.).

— Я дізнався, що Леся Українка, незважаючи на хворобу, любила подорожувати, мріяти і сміливо долати перешкоди (Юрій Р.).

— Я дізналася, що Леся Українка була дуже талановитою. Словами вона змогла передати те, що відчувала серцем (Катерина Л.).

Учитель. Що ви зрозуміли на уроці про себе? Чим збагатилися, у чому змінилися?

Відповіді учнів:

— Після цього уроку я зрозуміла, що природа — найталановитіший митець, що не завжди бачила красу природи, яка мене оточує скрізь. Відтепер, де б я не була, буду уважною, щоб нічого не пропустити (Оксана В.).

— Мені ця поезія допомогла зрозуміти, що красу природи можна побачити лише тоді, коли в тебе добре серце (Олександр Я.).

— Цей твір змінив мене. Я думала, що лише хлопці нічого не бояться. Я ж дуже боюся темряви. Але тепер я зможу перебороти свій страх, бо знаю, що Лесі було неймовірно тяжко, але вона долала всі перешкоди на шляху до омріяної мети (Ілона Г.).

— А якщо звернутися до визначених цілей — ми досягли їх? Кожен з вас? А що робити, якщо цілі не досягнуті?

Відповіді учнів:

— Цілей досягли. І тепер я знаю, що коли захочу більше дізнатися про Лесю Українку або прочитати інші

її твори, то звернуся до збірок поезії Лесі Українки, що є у шкільній бібліотеці (Олександра Ч.).

Учитель. А що вам найбільше сподобалося сьогодні? Що здивувало? ("Мікрофон".)

2. Самооцінювання і взаємооцінювання роботи на уроці і виразного читання. (Письмово. Критерії оцінювання надруковано для кожного учня.)

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне:

1. Навчитися виразно читати вірш "Тиша морська".
2. Прочитати оповідання В.Винниченка "Федько-халамидник".

Обов'язкове на вибір:

1. Намалювати ілюстрації до вірша "Тиша морська".
2. Написати твір-мініатюру "Тиша на морі".

За бажанням: вивчити вірш напам'ять.

Клас. Прізвище та ім'я.	Оцінка (собі)	Оцінка однокласнику (ім'я)
Критерії оцінювання.		
Я вмію пояснювати назву твору.		
Я вмію уважно працювати з текстом, уявляти прочитане і усно переказувати зміст твору.		
Я можу коментувати окремі рядки вірша, перефразувати їх.		
Я вмію знаходити художні засоби у поезії і добирати власні.		
Я можу сформулювати тему та основну думку твору.		
Я можу визначати жанрову особливість тексту.		
Я вмію визначати основні риси характеру героїні вірша.		
Я вмію виразно читати поезію, передаючи думки і почуття автора і власні.		
Я вмію висловлювати особисте ставлення до прочитаного.		